

**DRAMA EN THEATER
EEN BIBLIOGRAFIE VOOR NOORD- EN ZUID-NEDERLAND**

Annick POPPE

Aflering 21

I. WETENSCHAPPELIJKE TEKSTEN

a. boeken

BARBIER (Patrick), *Triomf en tragiek der castraten*. De bizarre geschiedenis van de mannelijke sopranen uit de zeventiende en achttiende eeuw, oorspronkelijke titel : *Histoire des castrats*, vertaald door Michèle Schedler, Utrecht, A.W. Bruna, 1991, 269 p. (ISBN 90-229-8010-3)

CAMMAERT (J.F.), *Strafende dood van Balthassar ... Bly-eyndig treurspel*, Brussel, Facultés Universitaires Saint-Louis, Cahiers van het Studiecentrum 18de-eeuwse Zuidnederlandse Letterkunde, 1991 : 6A. K. Langvik-Johannessen : Inleiding en tekst (127 p.) 6B. Waterschoot : Woord- en tekstverklaring (50 p.).

Zie bespreking in een volgend nummer.

ERENSTEIN (Rob) [red.], *Jeugdtheater geen kinderspel : beknopte gids van het jeugdtheater in Nederland*, Amsterdam, International Theatre & Film Books en het Nederlands Theaterinstituut, 1991, 115 p. (ISBN 90-6403-252-1)

Zie bespreking in een volgend nummer.

FLOOD (John L.) [red.], *Kurz bevor der Vorhang fiel : zum Theater der DDR - Londoner Symposium*, Amsterdam, Rodopi, 1990, 104 p. (ISBN 90-5183-240-0)

ORTOLANI (Benito), *The Japanese Theatre : From Shamanistic Ritual to Contemporary Pluralism*, Leiden, Brill, 1990, 352 p. (ISBN 90-04-0934-1)

SMITS-VELDT (Miek B.), *Het Nederlandse renaissance-toneel*, Utrecht, HES, 1991, 155 p. (ISBN 90-6194-028-1)

TWIJNSTRA (Roel), *Betekenis van drama : voorstellingsanalyse*, Amsterdam, International Theatre Bookshop, 1991, 72 p. (ISBN 90-6403-232-0)

Zie bespreking in een volgend nummer.

VAN GEMERT (Lia), *Tussen de bedrijven door ? : de functie van de rei in Nederlandstalig toneel 1556-1625*, Deventer, Sub rosa, 1990, 356 p. (ISBN 90-70591-29-4)

b. bijdragen in tijdschriften, jaarboeken en verzamelwerken

"Pina Bausch", *Etcetera*, 9(1991), nr. 34, pp. 2-9.

Met de vertaling van een artikel van Heiner Müller, een interview door Leonetta Bentivoglio en een bijdrage van A. Baervoets.

BINNERTS (Paul), "Heldenplatz : een stuk over verlies en verlangen", *Toneel Teatraal*, 112 (1991), nr. 7, pp. 12-13.

Het plein voor de Hofburg in Wenen heeft een zwaar politiek verleden; hier was het dat de Oostenrijkers Hitler toejuichten na de Anschluss van 1938. In dit stuk, waarin een joodse professorenfamilie centraal staat, werpt Thomas Bernhard een nieuw licht op de historische verantwoordelijkheid van de Oostenrijkers, die vaak in onvrede met zichzelf leven en blijf geven van een tragische machteloosheid.

COIGNEAU (Dirk), "Mariken van Nieumeghen : fasen en lagen", in : M. Demoor [red.], *De kracht van het woord. 100 jaar Germaanse filologie aan de R.U.G. (1890-1990)*, Gent, 1991, pp. 29-48. (Studia Germanica Gandensia 24 - Literatuur).

In de Nederlandse versie van "Mariken van Nieumeghen", ca. 1515 door Willem Vorsterman uitgegeven, wordt berichtend proza afgewisseld met grotere delen berijmde dialoog of monoloog. Intrigerender dan de gemengde presentatievorm, die in het onderzoek al veel aandacht heeft opgeëist, zijn de eigenaardigheden qua inhoud en compositie van het Mariken-verhaal zelf.

DE RUYTER - TOGNOTTI (Danièle), "Théâtre et histoire. Position critique dans 1789 du Théâtre du Soleil", *Neophilologus*, 75 (1991), nr. 3, pp. 367-378.

1789, in 1970 door het Théâtre du Soleil gebracht, bevat, zoals elk drama waarin een gebeuren uit het verleden centraal staat, een kritiek op de tijd waarin het gespeeld wordt. De selectie van de scènes, de uitbeelding van de personages en de relatie tussen authentieke en verzonnen teksten tonen aan dat niet alleen de historische exactheid belangrijk is, maar dat ook een reflectie over de betekenis van de Franse revolutie en haar nawerking tot diep in de twintigste eeuw een wezenlijke bijdrage leveren tot de impact van de productie.

DE SCHIPPER (Elisabeth), "Het stemmentheater van Duras", *Toneel Teatraal*, 112 (1991), nr. 7, pp. 27-29.

Een man en een vrouw ontmoeten elkaar vlak nadat hun echtscheiding is uitgesproken : *La Musica* van Marguerite Duras gaat over hoe men spreekt wanneer er niets meer te zeggen valt. De protagonisten rest enkel een toespeling op hun gemeenschappelijk verleden, dat wat niet in woorden is uit te drukken.

DE VOS (Jozef), "Aspects of Shakespeare's Theatricality", in : M. Demoor [red.], *De kracht van het woord. 100 jaar Germaanse filologie aan de R.U.G. (1890-1990)*, Gent, 1991, pp. 89-98 (Studia Germanica Gandensia 24 - Literatuur).

De relatie tussen theater en maatschappij, tussen mens en acteur, is een belangrijke

constante in Shakespeares werk; scènes uit *Julius Caesar*, *As You Like It* en *The Merry Wives of Windsor* zijn hiervan een duidelijk bewijs. Een van de paradoxen van het theater is daarenboven dat het ons tegelijkertijd een beeld van werkelijkheid en illusie schenkt; Richard III is een aartsschurk die zich als een heilige voordoet, in *Measure for Measure* verbergen zowel Angelo als Isabella hun ware natuur achter een ondoordringbaar masker.

DE VOS (Jozef), "Het toneelleven te Gent 1988-1989", in : *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen*, Gent, 1991, pp. 81-89.

Misschien het opvallendste verschijnsel van het seizoen 1988-89 is het dynamisme van het jeugdtheater (het Speeltheater, Oud Huis Stekelbees, Theater Poëzien). *Rosalie Niemand*, naar de roman van Elizabeth Marain, was een knap voorbeeld van solotheater, waarmee het N.T.G. heel wat succes oogste. De verhuis naar het Tolhuiscomplex bood datzelfde N.T.G. nieuwe perspectieven i.v.m. het gebruik van de ruimte; bij Arca proberen Jappe Claes en Jos Verbist een hecht ensemble uit te bouwen.

DOSOGNE (Ludo), "Repressie en revolutie in gammele schouwburgen", *Kunst & Cultuur*, september 1991, pp. 33-35.

Het Portugese theater heeft al van oudsher (o.a. ten tijde van de Spaanse overheersing) af te rekenen met de censuur; een echte ommekeer kwam er pas na de revolutie van 1974 toen niet alleen de censuur wegviel, maar ook de theaterinstituten aan het centrale gezag werden onttrokken.

DOSOGNE (Ludo), "Gil Vicente, goudsmid, troubadour en pionier", *Kunst & Cultuur*, september 1991, pp. 36-37.

De pionier van het Portugese theater is ongetwijfeld Gil Vicente, actief in de eerste helft van de zestiende eeuw. Hoewel zijn werk heel wat religieuze 'autos' bevat, waagde hij het toch kritiek te geven op religieuze en politieke gezagsdragers, iets wat zijn volgelingen duur te staan zou komen.

DOSOGNE (Ludo), "De jezuïeten als promotors van katholieke "agitprop", *Kunst & Cultuur*, september 1991, pp. 38-39.

Het collegetoneel, dat een belangrijke bijdrage leverde tot de continuïteit van het genre, kende een hoogtepunt in de zeventiende eeuw. Devotie kwam in de plaats van literaire ambitie, de personages waren beperkt tot voor- en tegenstanders van het katholieke geloof. Geen enkele toneelvorm werd evenwel geschuwd en verschillende leerlingen drukten later hun stempel op de theatergeschiedenis (o.a. Molière, Vondel).

"Europalia - Portugal", *Etcetera*, 9 (1991), nr. 35, pp. 22-29.

De actuele Portugese dans, het theater en de cinematografie worden achtereenvolgens belicht door Bruno Verbergt (een artikel overgenomen uit *Vlaanderen*), Pol Arias en Konrad Maquestieau.

KEMPERINK (M.G.), "Het Nederlands naturalistisch toneel (1890-1900). Een profielschets", *De Nieuwe Taalgids*, 84 (1991), nr. 3, pp. 209-226.

Zonder gelijke tred te houden met de literaire vernieuwingen van die tijd ligt het verlangen naar een nationaal repertoire aan de basis van het ontstaan van het Nederlandse naturalistische toneel in 1890. Vele van de stukken verschenen niet in druk; hun auteurs stonden veelal buiten het literaire circuit. De personages — vaak opgewonden, nerveuze types — spreken zo natuurlijk mogelijk; materialisme en huichelarij — niet zelden i.v.m. de huwelijksmoraal — zijn vaak terugkerende thema's.

LAMBERECHTS (L.), "Zur Sozialen Grundlage der Idealismuskritik in Georg Büchners *Woyzeck*", in : L. Lamberechts en J. Nowé [red.], *Bildsprache*, Leuven, Acco, 1990, pp. 109-121 (album aangeboden aan prof. Dr. L. Verbeeck).

In Büchners *Woyzeck*, waarin het centrale personage een anti-held is, vinden we een nieuwe opvatting van het tragische. De afkeer van de esthetiek van het classicisme geeft aanleiding tot een esthetiek van de revolutie die als concretisering van het cultureel-maatschappelijk verschijnsel anomie gezien kan worden. Zowel op het scenische als op het taal-niveau geeft Büchner gestalte aan de onvrijheid die een kritiek op de onderdrukkende, burgerlijke waarden van vrijheid en individualiteit inhoudt.

"Hans Jürgen Syberberg", *Etcetera*, 9 (1991), nr. 35, pp. 42-52.

Aspecten van het werk van de cineast en ook wel theatermaker uit het voormalige Oost-Duitsland Syberberg krijgen aandacht in artikels van Stefan Hertmans ("Syberberg als Amfortas : een pastorale wonde"), Ludo Verbeeck ("De vijanden van Hans Jürgen Syberberg") en Klaas Tindemans ("Was ist der teutschen Vaterland ? : De besmette woorden van Syberberg").

"Theaterfestival - Antwerpen", *Etcetera*, 9 (1991), nr. 35, pp. 2-13.

In 1991 was het Theaterfestival voor het eerst ook in ons land te zien; een ideale aanleiding om op bepaalde facetten van de wisselwerking tussen Nederland en Vlaanderen op dit gebied wat nader in te gaan. Dat deden Theo Van Rompay (over de noodzaak van het festival), Luk Van den Dries (over Toneelgroep Hollandia), Sam Bogaerts ("Over Vlaams toneel in Nederland, maar omgekeerd niet zo"), Sigrid Bousset ("Gecanoniseerd experiment : *Ivanov* door Luk Perceval") en Ann Olaerts ("Tussen papier en podium : de toneelschrijfkunst in Vlaanderen").

THIELEMANS (Johan), "Alleen het direct herkenbare kan ons treffen. Regisseur Luk Perceval", *Toneel Teatraal*, 112 (1991), nr. 7, pp. 14-17.

Woord, gebaar en lichamelijke alertheid maken de essentie uit van de theatertaal van Luk Perceval; de acteurs zijn steeds op het toneel aanwezig; om de herkenbaarheid zo direct mogelijk te maken zet de regisseur ook steeds de tekst (o.a. *Voader* van Strindberg) naar zijn hand. Een konditietraining en een fase van volledige concentratie op de tekst gaan dan ook de conventionele voorbereiding op de opvoering vooraf.

TÖRNQVIST (Prof. Dr. Egil), "Ibsen enceneringssemiotisch gezien. Het eind van *Et Dukkehjem/Een poppenhuis*", in : M. Demoor [red.], *De kracht van het woord. 100 jaar Germaanse filologie aan de R.U.G. (1890-1990)*, Gent, 1991, pp. 311-319 (Studia Germanica Gandensia 24 - Literatuur).

Tussen de tekst en het publiek staan cultuurtekens, mediatekens en regietekens, die verder nog in vijftien categorieën onder te verdelen zijn. Wanneer we het slot van *Een poppenhuis* vergelijken op toneel, televisie en film stellen we vast dat belangrijke verschillen optreden, die ons iets leren over de eigenheden van de verschillende genres.

VERBERGT (Bruno), "The origin of 'dance' species : actuele dans te New York, Parijs, Londen, Brussel, Montreal, Barcelona, Ljubljana en... Lissabon", *Vlaanderen*, 40 (1991), nr. 3, pp. 25-28.

De betekenis voor de Portugese cultuur van de in 1989 overleden Maria Madelena de Azeredo Perdigão, die in 1984 ACARTE (het departement voor artistieke creatie en kunsteducatie oprichtte) kan moeilijk worden onderschat. Zij was het die de top van de Europese en Amerikaanse dansscène naar Portugal haalde en ook de jonge Portugese choreografen een kans gaf. Behalve Acarte, na haar dood fel verzwakt is er echter niets; Europalia komt voor de Portugese dans dan ook net op tijd.

VERSTOCKT (Katie), "Een storm in een glas water of een nieuw élan voor de dans ? Jonge Vlaamse choreografen", *Ons Erdeel*, 34 (1991), nr. 4, pp. 555-562.

Wat 'de Vlaamse golf' zo uniek maakt, is het ontbreken van een school, van duidelijke gemeenschappelijke stijlkenmerken. De drie belangrijkste figuren die ook onmiddellijk internationaal zijn doorgebroken — A.T. De Keersmaeker, Jan Fabre en Wim Vandekeybus — zoeken elk op hun manier naar een nieuwe bewegingstaal; van enige wisselwerking is geen sprake. Ietwat in hun schaduw zoeken Marc Vanrunxt, Alain Platel en José Besprosvany, evenmin ergens bij in te delen, naar een nauwer contact met het publiek.

VINCENT (Marnix), "A propos du théâtre de Hugo Claus", *Septentrion*, 20 (1991), nr. 2, pp. 9-11.

In 1990 verscheen bij de uitgeverij L'Age d'Homme het eerste deel van de Franse vertaling van het toneel van Hugo Claus (voorzien in zeven delen). Een reden te meer om te wijzen op de diversiteit en rijkdom van zijn oeuvre wat betreft taal, thematiek en genres.

II. DRAMATEKSTEN

a. boeken

BERNHARD (Thomas), *Het jachtgezelschap*, oorspronkelijke titel *Die Jagdgesellschaft*, vertaald door Gerardjan Rijnders, Amsterdam, International Theatre & Film Books, 1991, 104 p. (ISBN 90-6403-244-0)

CAMUS (Albert), *Caligula*, vertaald door Michel Perquy, Antwerpen, Dedalus, 1990, 86 p. (ISBN 90-5281-031-1)

CLAUS (Hugo), *Toneel III*, Amsterdam, De Bezige Bij, 1991, 361 p. (ISBN 90-243-3047-6) bevat : *blauw blauw, Thuis, Jessica, Het haar van de hond, Serenade, Blindeman*

CROMMELYNCK (Fernand), *De cocu magnifique : farce en trois actes*, vertaald door Mark Didden, Antwerpen, Dedalus, 1991, 61 p. (ISBN 90-5281-042-7)

DE MOLINA (Tirso), *De spotter van Sevilla*, vertaald door Dirk De Keyzer, Antwerpen, Dedalus, 1991, 88 p. (ISBN 90-5281-058-3)

EURIPIDES, *Iphigeneia in Aulis*, vertaald door Michel Buijs, Amsterdam, International Theatre & Film Books en Toneelgroep Europa, 1991, 96 p. (ISBN 90-6403-260-2)

GOETHE, *Iphigeneia in Tauris*, oorspronkelijke titel *Iphigenie auf Tauris*, Amsterdam, International Theatre & Film Books, 1991, 102 p. (ISBN 90-6403-248-3)

HOPKINS (John), *Losing Time*, vertaald door Gommer Van Roussel en Luc Joosten, Antwerpen, Dedalus, 1990, 90 p. (ISBN 90-5281-036-2)

IONESCO (Eugène), *De kale zangeres, De les, De stoelen, De koning sterft*, oorspronkelijke titels *La cantatrice chauve, La leçon, Les chaises, Le roi se meurt*, vertaald door Jan en Willem Karel van Loo e.a. Amsterdam, International Theatre & Film Books, 1991, 192 p. (ISBN 90-6403-239-4)

RACINE, *Andromache*, vertaald door Laurens Spoor, Amsterdam, International Theatre & Film Books en Toneelgroep Amsterdam, 1990. (ISBN 90-6403-243-2)

SARTRE (Jean-Paul), *Kean*, vertaald door Gerd Van Limbergen, Antwerpen, Facet, 1990, 153 p. (ISBN 90-5016-088-3)

SCHILLER (Friedrich von), *Maria Stuart*, vertaald door Barber van de Pol, Amsterdam, International Theatre & Film Boos en Den Haag, Het Nationaal Toneel, 1991, 192 p. (ISBN 90-6403-253-X)

SHAKESPEARE (William), *Driekoningen of : zie zelf maar*, oorspronkelijke titel *Twelfth Night*, vertaald door Gerrit Komrij, Amsterdam, Bert Bakker, 1991, 106 p. (ISBN 90-351-0835-3)

SHAKESPEARE (William), *De storm*, oorspronkelijke titel *The Tempest*, vertaald door Gerrit Komrij, Amsterdam, Bert Bakker, 1990, 84 p. (ISBN 90-351-0836-1)

Toneelteksten voor jeugdtheater, Amsterdam, International Theatre & Film Books en het Nederlands Theaterinstituut, 1991, 256 p. (ISBN 90-6403-256-4)

TSJECHOV (Anton), *Ivanov*, vertaald door Tineke Daniëls, bewerkt door Luk Perceval, Amsterdam, International Theatre & Film Books en Den Haag, Het Nationale Toneel, 1991, 204 p. (ISBN 90-6403-255-6)

Vorstelijke humor : drie kluchten uit het klassieke India, vertaald uit het Sanskriet door Herman Tiekens en Godard Schokker, Leiden, Brill, 1991, 180 p. (ISBN 90-04-09295-1)

b. in tijdschriften

ELJON (René), "Moeders", *Etcetera*, 9 (1991), nr. 34, pp. 25-38.

PESSOA (Fernando), "Tyrannie der hulpverlening", bewerkt door Paul Pourveur en Lucas Vandervorst, *Etcetera*, 9 (1991), nr. 35, pp. 31-40.